

Ходунова В.Л.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова*

ПРИРОДА Й ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ

Потреба в управлінні творчою діяльністю, нарощуванні творчого потенціалу дітей дошкільного віку, приваблює все більшу кількість дослідників різних галузей науки (філософії, літературознавства, естетики, соціології, психології, педагогіки та інш.). Комплексний підхід щодо вивчення проблеми творчості визначається як єдино вірний. Це пояснюється складністю самої проблеми, яка включає в себе не тільки психологічні й соціально-естетичні проблеми художньої творчості, але й становлення зображувальної творчості, джерел та стимулів художньої активності. Однією із проблем є виявлення природи й типологічних особливостей дитячої творчості.

Мета дослідження – узагальнити теоретико-практичний досвід у дослідженні природи й типологічних особливостей творчості дітей як відправних у їх подальшому розвитку.

Визначаючи художню творчість як діяльність, спрямовану на створення нових матеріальних і духовних цінностей, сучасна педагогічна наука виявляє декілька підходів, спрямованих на дослідженні природи й типологічних особливостей дитячої творчості. У одних випадках на перший план висувається вивчення психологічної структури твору, в інших – це суб'єктивний світ художника, його «творча лабораторія», в третіх – виявлення психологічних етапів створення художнього твору, що виявляє узагальнену модель цього процесу.

Проблемі дитячої творчості приділяли значну увагу такі вчені, як Є. Фльоріна, Н. Сакуліна, Н. Ветлугіна, Т. Казакова. Система здібностей в зображувальній діяльності досліджувалася Б. Тепловим, Є. Ігнат'євим, В. Кириєнко, М. Волоковим, Г. Підкурганною та ін. Виявлення показників готовності дитини до творчої діяльності було предметом наукового пошуку Л. Виготського, Т. Комарової, В. Котляра, О. Мелік-Пашаєва, В. Мухіної, В.Захарової та ін. Сутність творчості як специфічного виду діяльності розглядалася в роботах М. Воллаха, Дж. Гілфорда, В. Давидова, Л.М. Когана, О.В. Кочерги, О.М. Матюшкіна, Я.О. Пономарева та ін.

Але із зазначених напрямків у розкритті проблеми творчості, як вважає значна кількість дослідників (Л. Виготський, О. Леонт'єв, Б. Мейлах, Я. Пономар'єв, Б. Теплов, П. Якобсон), вихідним є питання про розуміння художньої творчості як процесу, починаючи від його першої фази (зародження ідей та образів) до фаз проміжних та завершальних. На цій підставі, на їх думку, будується вся система понять психології творчості, внутрішня логіка, природа творчого процесу,

типологічні та індивідуальні особливості її виникнення й розвитку в онтогенезі.

Так, Л. Виготський вважає, що вищі вирази мистецтва посилені тільки небагатьом визначним геніям людства, але в повсякденному житті творчість є необхідною умовою існування, і все, що виходить за межі застарілого і в чому міститься хоч крапля нового, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини. «Якщо так розуміти творчість, – зазначає він, – то легко помітити, що творчі процеси визначаються у всій своїй силі уже в самому ранньому дитинстві» [4].

Сучасна наука робить спроби знайти пояснення об'єктивної природи художньої творчості.

Визначаючи особливість творчості в дитячому віці Л. Яценко зазначає, що творча діяльність містить елементи репродуктивного дублювання дій і результатів [10]. Н. Лейтес трактує це поняття як вищу форму психічної активності, самостійності, здібності створювати щось нове, оригінальне [6].

За свідченням Ю. Борева творчий процес є втіленням в знакову систему і створення на її основі системи образів, процес об'єктивізації художньої думки в художньому творі [1].

Виходячи з того, що об'єктивною основою художньої творчості є зображення реального світу, А. Шумилін зауважує, що творча діяльність дитини є антиподом дії за готовим зразком.

Обов'язковими ознаками творчості, на думку вчених, є перетворення предметів, явищ, новизна, оригінальність, отримані в процесі роботи. П. Підкасистий, називаючи серед ознак творчості новизну і соціальну значущість діяльності та її продукту, пропонує розрізняти суб'єктивну та об'єктивну новизну [7].

Б. Теплов розглядає творчу діяльність дитини як діяльність, яка дає нові, оригінальні продукти високої суспільної цінності. Проте очевидно, що таке визначення творчої діяльності має умовний характер його застосування [8].

І. Волков вважає, що виявити природу творчої діяльності для всіх випадків неможливо, оскільки вияви творчості дуже багатогранні, і навіть тлумачення терміна «творча діяльність» для дорослого і дитини буде різне. Даючи визначення творчості дітей молодшого віку, він зазначає, що це – створення ними оригінального продукту, виробу, в процесі роботи над якими самостійно використано засвоєні знання, вміння, навички [3].

Основу творчого процесу, як стверджує Л. Виготський, складає створення з пережитих вражень нової дійсності, яка відповідає потребам самої дитини, інакше кажучи, – комбінування старого в новому поєднанні. У зв'язку з цим, вважає він, якщо ми хочемо створити міцні основи для творчої діяльності дитини, необхідно поширювати її досвід [4].

Характеризуючи розвиток творчості на етапі дошкільного дитинства, Л. Виготський, Н. Ветлугіна, О. Запорожець, Т. Комарова, В. Мухіна відзначають його схожість за структурою й закономірностями здійснення з розвиненим творчим процесом, але з тією лише різницею, що вона виникає не відразу, а поступово, складаючись з елементарних проявів у більш складні, виявляючи при цьому в кожному віковому періоді власний вираз.

Співставляючи значимість професійної творчості з творчою діяльністю дітей, Н. Ветлугіна зазначає, що повної відповідності між ними немає, але суспільно-педагогічна цінність творчості дітей наявна. Дитина виявляє своє розуміння оточуючого, своє відношення до нього, й це допомагає розкрити її внутрішній світ, особливості її сприйняття, уявлень, інтересів і здібностей. У своїй художній творчості дитина активно відкриває щось нове для себе, а для оточуючих – нове про себе. Усе це дає можливість говорити про правомірність розповсюдження поняття творчості на діяльність дитини, але обмежуючи її словом «дитяча» й відзначаючи умовний характер його застосування [2].

А. Мелік-Пашаєв зазначає, що творчість виникає при особливому емоційному зацікавленому ставленні до навколишнього світу, коли за формою, зовнішнім виглядом предметів і явищ діти відкривають внутрішній відгук на нього. За достатнього багатства таких вражень дитина може з більшим бажанням зобразити свої особисті переживання у створених нею образами [8].

Т. Комарова відмічає, що творча діяльність дитини, як правило, може характеризуватися тільки суб'єктивною новизною і повинна розглядатися вченими як істинно творча, психологічно еквівалентна соціально значущій діяльності дорослих, що характеризується об'єктивною новизною. Цінність такої творчої діяльності полягає в розумовому розвитку особистості, у формуванні її активності [5].

У зв'язку з цим особливого значення набувають дослідження, пов'язані з вивченням природи й типологічних особливостей процесу творчості дітей, навчання їх пізнанню і творчому відображенню дійсності з урахуванням особливостей розвитку їхньої психіки.

Зазначені факти свідчать про необхідність використання природи та типологічних особливостей творчості з метою її розвинення на етапі дошкільного дитинства.

Вивчення особливостей природи й типологічних особливостей творчої діяльності дітей дошкільного віку як важливої проблеми психолого-педагогічної науки є відправним у подальшій розробці цієї проблеми.

Список використаних джерел:

1. Боров Ю.Б. Эстетика / Ю.Б. Боров. – М., Высш. шк., 2002. – С. 287.
2. Ветлугина Н.А. Общие вопросы художественного творчества ребенка / Н.А. Ветлугина. – М.: Педагогика, 1972. – С. 9–48.

3. Волков И.П. Учим творчеству: Сост. И.Н. Баженова. – М., 1982. – 88 с.
4. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк. Книга для учителя / Л.С. Выготский. – М., 1998. – 272 с.
5. Комарова Т.С. Изобразительное творчество дошкольников в детском саду / Т.С. Комарова. – М., 1984. – 120 с.
6. Лейтес Н.С. О признаках детской одаренности / Н.С. Лейтес // Вопросы психологии. – 2003. – № 4. – С. 13.
7. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся. Диалектический анализ процессу и структуры воспроизведения и творчества / П.И. Пидкасистый. – М.: Педагогика, 1972. – 184 с.
8. Мелик-Пашаев А.А., Новлянская А.А. Ступеньки к творчеству / Мелик-Пашаев А.А., Новлянская А.А. – М., 1987. – 143 с.
9. Теплов Б.М. Психологические вопросы художественного воспитания / Б.М. Теплов. – М., 1946, с. 7–26.
10. Яценко Л.В. Порождающие факторы творчества / Л.В. Яценко // Диалектика творческой деятельности. – Воронеж, 1999. – 141 с.